

Učestalost upalnih promjena sluznice ispod gornje totalne proteze

Vjekoslav Jerolimov

Zavod za mobilnu protetiku, Stomatološki fakultet,
Sveučilište u Zagrebu

Sažetak

U istraživanjima smo obuhvatili 356 odraslih osoba, 235 (66%) žena i 121 (34%) muškaraca, pacijenata Zavoda za mobilnu protetiku Stomatološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Svi ispitanici su nosili gornju i donju totalnu protezu, što su bile izrađene u razdoblju između 1977. i 1982. godine. Sve proteze bile su izrađene od umjetne smole Galacryl («Galenika»), polimerizirane uobičajenim postupkom za toplu polimerizaciju. Istraživali smo zdravstveno stanje sluznice ispod ležišta gornje totalne proteze s kliničkim pregledom, a upalne promjene na sluznici svrstali na osnovi kriterija po Newtonu (1962.). Dobivene rezultate smo statistički obradili pomoću univarijantnog postupka, za čitav uzorak i s obzirom na spol. Rezultati ukazuju da je učestalost upalnih promjena pod bazom proteze u gornjoj čeljusti, u istraživanoj populaciji, pronađena u oko 18% slučajeva. U žena su takve upalne promjene učestalije negoli u muškaraca. U žena je eritem sluznice čitave površine ležišta baze proteze najčešći oblik upale (2. oblik), dok je u muškaraca pronađen uglavnom hiperplastični oblik (3. oblik).

Ključne riječi: gornja totalna proteza, upalne promjene sluznice, učestalost

UVOD

Totalna proteza može razmjerno često prouzročiti upalne promjene dijela sluznice usne šupljine koja čini ležište njezine baze. O ovim promjenama se zadnjih nekoliko desetljeća puno pisalo, a u literaturi se pojavljuju pod različitim nazivljem, najčešće kao »stomatitis prothetica«, »denture-sore mouth« i »denture stomatitis«. Jedna od najvažnijih razloga tome, ne ulazeći u etiopatogenezu, leži u činjenici što veliki broj stanovnika zrele dobi ima zubne proteze, od kojih nešto više od polovice otpada na totalne (Jerolimov¹, 1978.).

S obzirom na lokalizaciju, takve upalne promjene češće nalazimo na sluznici gornje čeljusti, rjeđe donje, uglavnom, kada se radi o lokalnim, traumatski izazvanim iritacijama i dekubitalnim ulcerima (Bergman i sur.², 1964.; Siirilä i Lindberg, 1965., cit. Kotilainen³, 1972.; Bhaskar i sur.⁴, 1970.; Cawson⁵, 1978.; Hahn i Lange⁶, 1983.; Jerolimov⁷, 1983.).

O učestalosti upalnih promjena ležišta proteze postoje različiti podaci, koji se kreću od 11% do čak 65% (Nyquist⁸, 1952.; Siirilä i Lindberg, 1965., cit. Kotilainen³, 1972.; Love i sur.⁹, 1967.; Chrigström i sur.¹⁰, 1970.; Sheppard i sur., 1970., cit. Kotilainen³, 1972.; Budtz-Jørgensen¹¹, 1972.).

Ova vrsta komplikacija, vezana uz korištenje totalnih proteza, češće je utvrđena u osoba ženskog spola (Nyquist⁸, 1952.; Budtz-Jørgensen¹¹, 1972.; Basker i sur.¹², 1982.).

S obzirom na vrlo različite ili nedovoljne podatke o pojavi upalnih promjena sluznice ležišta gornje totalne proteze, navedene u literaturi, pogotovo za našu populaciju, ovo istraživanje je poduzeto s namjerom da se upozna:

1. učestalost upalnih promjena sluznice ležišta baze gornje totalne proteze za čitavu populaciju,
2. učestalost navedenih promjena s obzirom na spol i
3. učestalost pojedinih oblika upalnih promjena, kako za čitavu populaciju, tako i prema spolu.

MATERIJAL I METODE

U istraživanje bilo je uključeno 356 odraslih osoba, 235 (66%) žena i 121 (34%) muškaraca, pacijenata Zavoda za mobilnu protetiku Stomatološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, koji su dobili gornju i donju totalnu protezu u razdoblju od 1977. do 1982. god.

Sve proteze su bile izrađene od umjetne smole Galacryl («Galenika»), polimerizirane u laboratoriju avoda uobičajenim postupkom za toplu polimerizaciju (30 min. povisiti temperaturu vode do 70 °C; na temperaturi od 70 °C polimerizirati 30 min.; povisiti temperaturu vode na 100 °C i još polimerizirati 30 min.).

Odabrane osobe su redovno koristile svoje proteze. Za ovo istraživanje odabrano je ležište baze gornje totalne proteze, izrađene s punim svodom. Proteze nisu bile popravljane ni podlagane.

Za procjenu zdravstvenog stanja sluznice ležišta baze proteze poslužili smo se kliničkim pregledom, dok smo upalne promjene sluznice svrstali na osnovi kriterija po Newtonu¹³ (1962.).

Podaci su obrađeni za čitavu populaciju i s obzirom na spol. U statističkoj obradi podataka poslužili smo se univarijantnom analizom istraživanih, kvalitativnih, varijabli, prikazanih u tablici osnovnih značajki, kao i u kontingencijskoj tablici.

REZULTATI

Rezultate obrade podataka kvalitativne analize u ukupnom uzorku prikazujemo u tablici 1, gdje su prikazane osnovne značajke. Iz ove tablice vidimo, da je veći dio ispitanika pripadao ženskom spolu (66%). Također se uočava, da su upalne promjene na sluznici ležišta baze gornje totalne proteze, istraživane na osnovi kriterija po Newtonu¹³, nađene u 18% slučajeva ukupnog uzorka.

U tablici 2 prikazujemo nalaz upalnih promjena za ukupni uzorak, kao i prema spolu. Uz tablicu 2 naznačen je χ^2 -test, broj stupnjeva slobode i koeficijent značajnosti razlika (p). Ocjena razlika na razini od 5% ($p > 0,05$) ne pokazuje značajnosti, dok je značajna na razini od 8%. U tablici 2, u kontingencijskim poljima se vrijednosti frekvencija pojavljuju u relativnim i apsolutnim brojevima. U svakom polju se pojavljuju četiri brojke, poredane jedna ispod druge: prva odozgo

Tablica 1 — Osnovne značajke ukupnog uzorka

UKUPNI UZORAK		356	100%
MUŠKARCI		121	34%
ŽENE		235	66%
UPALA	nije izražena	293	82%
	1. oblik	18	5%
	2. oblik	21	6%
	3. oblik	24	7%

Tablica 2 — Kontingencije: upalni oblici u ukupnom uzorku, svrstani prema spolu i ukupno

SPOL	ZDRAVA SLUZNICA	UPALNI OBLICI			UKUPNO
		1. oblik	2. oblik	3. oblik	
muškarci	106	3	3	9	121
	29,78%	0,04%	0,04%	2,53%	33,99%
	36,18%	16,67%	14,29%	37,5 %	
	87,6 %	2,48%	2,48%	7,44%	
žene	187	15	18	15	235
	52,53%	4,21%	5,06%	4,21%	66,01%
	63,82%	83,33%	85,71%	62,50%	
	79,57%	6,38%	7,67%	6,38%	
UKUPNO	293	18	21	24	356
	82,3 %	5,06%	5,9 %	6,74%	100 %

znači apsolutnu vrijednost frekvencije dotične kategorije, dok druge tri označavaju njezinu relativnu vrijednost — prema ukupnom broju uzorka (356), prema vertikalnom totalu i prema horizontalnom totalu. Uz vertikalne i horizontalne totale pojedinih kategorija varijabli, označene su i njihove relativne vrijednosti prema ukupnom broju uzorka.

U tablici 2 vidimo da je učestalost upalnih promjena nađena u oko 12% muškaraca i u oko 20% žena. Ujedno se vidi frekvencija pojedinih oblika upale po spolu, kao i za čitav uzorak.

RASPRAVA

Istraživanja su pokazala, da je učestalost upalnih promjena pod gornjom totalnom protezom iznosila u ukupnom uzorku 18%, što se razlikuje od nalaza drugih autora: 27% (Nyquist⁸, 1952.), 50% (Siirilä i Lindberg, 1965., cit. Kotilainen³, 1972.), 43% (Love i sur.⁹, 1967.), 11% (Chrigström i sur.¹⁰, 1970.), 40% (Sheppard i sur., 1971., cit. Kotilainen³, 1972.) i 65% Budtz-Jørgensen¹¹, 1972.). Moguće je da su razlike među autorima rezultat različitih okolnosti, kao razlika u veličini uzorka, elastičnosti u metodološkom pristupu, a možda i nekih etiopatogenih specifičnosti svojstvenih pojedinim populacijama.

Iz rezultata također vidimo, da smo upalu sluznice ležišta gornje totalne proteze utvrdili u oko 20% žena i u približno 12% muškaraca. Razlike bi mogle biti i slu-

čajne, ukoliko se uzme u obzir ocjena značajnosti razlika koja je iznad uobičajene razine od 5%, a značajna je tek na razini od 8%. Valja razmotriti činjenicu, da se u kontingencijskoj tablici pojavljuje srazmjerno veliki broj kontingencijskih polja, s obzirom na nekoliko kategorija, pa pokazuju male frekvencije, te tako primjena statičkih testova značajnosti razlika ne pokazuje potrebnu razinu značajnosti.

Većina autora navodi da je upala sluznice ležišta proteze češća u žena, kao npr.: Nyquist⁸ (1952.), Turrell¹⁴ (1966.), Budtz-Jørgensen¹¹ (1972.), te Basker i sur.¹² (1982.), što bi išlo u prilog tvrdnji da ženski spolni hormoni, moguće i neki drugi činioci, olakšavaju nastanak upale sluznice pod protezom.

Učestalost pojedinih upalnih oblika na sluznici ležišta baze gornje totalne proteze, prema vlastitim istraživanjima za čitavu populaciju, donekle odgovara nalazima drugih autora (Richie i sur.¹⁵, 1969.; Budtz-Jørgensen i Bertram¹⁶, 1970.; Davenport¹⁷, 1970.; Budtz-Jørgensen¹¹, 1972.).

Rezultati ovog istraživanja pokazuju, da je 2. oblik upale (eritem čitave površine ležišta proteze) češće nađen u žena, dok Pantelić i Stanišić¹⁸ (1975.) u žena nalaze ponajviše hiperplastični oblik.

Naši rezultati, pak, pokazuju na veću učestalost hiperplastičnog oblika upale sluznice ležišta proteze (3. oblik) u muškaraca, što odgovara podacima Cawsona¹⁹ (1966.). Ograničene eritemske promjene i točkasta hiperemija ležišta proteze (1. oblik) najrjeđe se pojavljuju, što odgovara podacima iz literature.

ZAKLJUČCI

Na temelju provedenog istraživanja, te rezultata i rasprave, može se zaključiti slijedeće:

1. učestalost upalnih promjena sluznice ispod ležišta gornje totalne proteze u istraživanoj populaciji utvrđena je u oko 18% slučajeva,
2. upala sluznice ispod ležišta baze gornje totalne proteze nešto je učestalija u žena. U žena smo upalne promjene utvrdili u oko 20%, dok u muškaraca u oko 12% slučajeva,
3. eritem čitave površine sluznice ispod baze gornje totalne proteze utvrdili smo kao najčešći oblik upalnih promjena u žena. U muškaraca smo najčešće pronašli hiperplastični oblik.

Literatura

1. JEROLIMOV, V.: Raspodjela mobilno-protetskih nadomjestaka u našoj populaciji po dobnim skupinama, Zbornik V simpozija stomatologa Slav. i Bar. 294—296, 1978.
2. BERGMAN, B., CARLSSON, G. E., HEDGARD, B.: A longitudinal two-year study of a number of full denture cases, *Acta Odont. Scand.* 22:3—26, 1964.
3. KOTILAINEN, R.: Stomatitis Prothetica and allergy, *Proc. Finn. Dent. Soc.* 68 : 1—6, 1972.
4. BHASKAR, S. N., BEASLEY, J. D., CUT-RIGHT, D. E.: Inflammatory papillary hyperplasia of the oral mucosa: report of 341 cases, *JADA* 81 : 849, 1970.
5. CAWSON, R. A.: *Essential of Dental Surgery and Pathology*, Churchill Livingstone, Edinburg — London — New York, 1978. (str. 202—206)
6. HAHN, P. P., LANGE, K-P.: Erfahrungen bei der Betreuung von Patienten mit totalen Prothesen, *Zahntechnik* 24 (1) : 14—18, 1983.

7. JEROLIMOV, V.: Totalna proteza kao uzrok patoloških promjena ležišta baze proteze, Disertacija, Zagreb, 1983.
8. NYQUIST, G.: A study of denture sore mouth, *Acta Odont. Scand.* 10, suppl. 9, 1952.
9. LOVE, W. D., GOSKA, F. A., MIXSON, R. J.: The etiology of mucosal inflammation associated with dentures, *J. Pros. Dent.* 18, 6 : 515—527, 1967.
10. CHRIGSTROM, K., HEDEGARD, B., MARKEN, K-E.: Gerontologiska studier. IV. Oralstatus och vardbehov vid en vardhemsoch pensionärsinstitution i Stockholm, *Sven. Tandlaek. Tidskr.* 63 : 981—995, 1970.
11. BUDTZ-JORGENSEN, E.: Denture stomatitis. V. Candida agglutinins in human sera, *Acta Odont. Scand.* 30 : 313—325, 1972.
12. BASKER, R. M., DAVENPORT, J. C., TOMLIN, H. R.: Prosthetic treatment of the edentulous patient, 5th Ed., MacMillan Press Ltd., London, 1982. (str. 67, 169).
13. NEWTON, A. V.: Denture Sore Mouth, *Brit. Dent. J.* 112 : 357—360, 1962.
14. TURRELL, A. J. W.: Aetiology of Inflamed Upper Denture-bearing Tissues, *Brit. Dent. J.* 120 : 542—546, 1966.
15. RICHIE, G. M., FLETCHER, A. M., MAIN, D. M. G., PROPHET, A. S.: The etiology, exfoliative cytology and treatment of denture stomatitis, *J. Pros. Dent.* 22, 2 : 185—200, 1969.
16. DUBTZ-JORGENSEN, E., BERTRAM, U.: Denture stomatitis. I. The etiology on relation to trauma and infection, *Acta Odont. Scand.* 28, 3 : 283—304, 1970.
17. DAVENPORT, J. C.: The oral distribution of candida in denture stomatitis, *Brit. Dent. J.* 129 : 151—156, 1970.
18. PANTELIĆ, Z., STANIŠIĆ, D.: Hiperplazije oralne sluzokože kod pacijenata sa mobilnim protezama, *Zbornih radova V kongr. stom. Jug.* 729—736, 1975.
19. CAWSON, R. A.: Chronic oral candidosis denture stomatitis and chronic hyperplastic candidosis, in: Winner, H. I., Hurley, R.: Symposium on candida infections, Livingstone Ltd., Edinburgh — London, 1966. (st. 138—151)

Summary

INCIDENCE OF INFLAMMATORY ALTERATIONS OF UNDERLYING TISSUE OF UPPER COMPLETE DENTURE

This investigation was conducted on 356 adults, 235 (66%) women and 121 (34%) men, who were patients at the Department of Removable Prosthodontics of the Faculty of Stomatology, University of Zagreb. All examinees had been wearing upper and lower complete dentures since 1977—1982. The dentures were made from artificial resin (Galacryl — »Galenika«) polymerized with the routine procedure for warm polymerization. We investigated clinical status of underlying tissue of upper complete denture. Mucosal inflammatory alterations were categorized according to the criteria of Newton (1962). The results obtained were statistically evaluated with univariant procedure for the whole sample and according to the sex. The results indicate that the rate of inflammatory alterations in underlying tissue of the prosthesis in the upper jaw occur in about 18% population investigated. In women incidence of denture stomatitis is higher. Erythema of denture underlying tissue (Type II) was found most often in women and in men mostly hyperplasia was detected (Type III).

Key words: upper complete denture, denture stomatitis, incidence